

Paár Ádám

Tulipán és turul -

A szélsőjobboldal ellenségképe Hollandiában és Magyarországon

A 2009. júniusi európai parlamenti választáson több országban is jól szerepeltek a szélsőjobboldali, euroszkeptikus pártok. Nagy-Britanniában a *Függetlenségi Párt* és a *Brit Nemzeti Párt*, Hollandiában a *Holland Szabadságpárt*, Magyarországon a *Jobbik*, Olaszországban az *Északi Liga* ért el kiemelkedő eredményt. A két legnagyobb meglepetést a Holland Szabadságpárt és a Jobbik választási szereplése nyújtotta. A bevándorlás-ellenes Szabadságpárt 16,97%-os eredményével négy mandátumot szerzett az Európai Parlamentben, ami nem kis megdöbbenést váltott ki a nemzeti és vallási tolerancia sok évszázados hagyományára büszke Hollandiában.¹ A Jobbik 14,77%-os eredményével és három mandátumával a harmadik legnagyobb magyar politikai erővé vált az Európai Parlamentben.²

A „szélsőjobboldal” kategória társadalom- és kultúrafüggő értelmezését mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy *Geert Wilders* pártja – több más párttól, például a *Nick Griffin* vezette *Brit Nemzeti Párt*tól eltérően – teljes mértékben elutasítja az antiszemitizmust, és elkötelezettebb támogatója Izraelnek sok fősodorbeli politikai erőnél. Mégis, egy ponton a Szabadságpárt és a Jobbik mondanivalója érintkezik egymással. Ez a pont azonban nem valamely közös programelem, hanem az a filozófia, amely mentén a két párt kialakította az ellenségképét.

Hasonlóságok és különbségek

Az európai szélsőjobboldal két üstökösszerűen felbukkanó pártjának összehasonlítását jelentősen megnehezíti, hogy e pártok más politikai, társadalmi és kulturális térben, más történelmi hagyományok által meghatározottan

tevékenykednek, és a társadalmi környezet különbözőségéből fakadóan eltérő kihívásokra próbálnak választ találni. Ezért a kettejük közötti hasonlóságok inkább külsődlegesek és retorikaiak, semmint tartalmiak.

A Szabadságpárt és a Jobbik pályájának felívelése viszonylag rövid idő alatt rendezte át a holland és a magyar pártrendszer erővonalait. Mindkét párt kitöltötte azt az űrt, amelyik Hollandiában az *Élhető Hollandia (Leefbaar Nederland)* és a *Pim Fortuyn Lista*, Magyarországon a *MIÉP* elsüllyedésével, jelentéktelenné válásával keletkezett a politikai paletta jobbszélén, kihasználva a politikai elitet, a régi, megmerevedett pártstruktúrával szembeni elégedetlenséget, az euroszkepticizmus terjedését és mélyülését, a polgárok megrendült biztonságérzetét és a „rend”, a „kemény kéz” iránti igényt.

A tartalmi kérdésekben a különbségek a dominánsak. Noha Európa keresztény gyökerei mindkét párt számára iránymutatóak, a Szabadságpárt a legtöbb kérdésben liberális álláspontra helyezkedik. A párt gazdaság- és társadalompolitikáját a Jobbik által kiátkozott neoliberais elvek jellemzik: a holland szociális rendszer átalakítása, a jóléti kiadások és a gyermektámogatási segélyek korlátozása, a minimálbér eltörlése. A Szabadságpárthoz képest a Jobbik programja nagyobb teret enged az állam szociális, szolgáltató-jóléti feladatainak, különösen a család- és népesedéspolitika stratégiai fontosságú területén (pl. családi adózás, főállású anyaság, szülő-támogatási életjáradék bevezetése).³ A Szabadságpárt a hagyományos holland pragmatizmusnak megfelelően alapelvnek tekinti a szekularizmust, míg a Jobbik programja nyíltan törekszik a történelmi keresztény egyházak politikai és társadalmi befolyásának növelésére (pl. a törvényhozás második kamarájának felállításával, amelyben a párt szerepet szán a történelmi egyházaknak).⁴

Az Európai Unióval szembeni bírálathoz és a nemzeti szuverenitás védelméhez a két pártot. A Szabadságpárt számára alapvetően a keleti csatlakozás a „vörös posztó”. Geert Wilders Románia és Bulgária uniós csatlakozása ellen is hevesen tiltakozott, de elsősorban Törökország uniós felvételét utasítja el, az ország „muszlim” jellegére hivatkozva.⁵

A Jobbik nem osztja a Szabadságpárt muszlimellenességét, sőt a párt külpolitikai koncepciójában hangsúlyos elemet képez az arab és közép-ázsiai országokkal való gazdasági és kulturális kapcsolatfelvétel kiépítése, illetve a meglévő kapcsolatok elmélyítése.⁶ Összességében a Szabadságpárt és a Jobbik programja egymásnak ellentétei: az előbbi társadalompolitikájában pragmatikus, míg külpolitikájában ideologikus, az utóbbi viszont saját definíciója szerint a keresztényszociális társadalompolitikai elveket képviseli, ehhez társítja a keleti nyitás külpolitikai és gazdasági irányvonalát.

A Wilders-per és háttere

A Szabadságpárt vezére ellen 2009 márciusában indított, és jelenleg is folyó per mérföldkő lehet a szólásszabadságra hivatkozó szélsőségesek elleni küzdelemben. Ha az amszterdami bíróság bűnösnek találja Wilderst a közösség elleni izgatás vádjában, Hollandia legnépszerűbb politikusa tizenhat hónapos börtönbüntetésre és több ezer eurós pénzbüntetésre számíthat.

Az ügy szálai még 2008 márciusára vezethetők vissza, amikor Wilders elkészítette a *Fitna* (Megosztás) című rövidfilmet. A film párhuzamot vont a *Mein Kampf* és a *Korán* között, nyíltan totalitárius eszmének bélyegezve az iszlámot. A politikai korrektséget több alkalommal is élesen bíráló pártvezető saját állítása szerint filmjével arra a veszélyre kívánta felhívni a figyelmet, amelyet az iszlám jelent a nyugati társadalmakra.⁷

A Wilders körül kirobbant botrány váratlan fordulatot vett, amikor a brit bevándorlási hivatal megakadályozta a holland politikus beutazását Nagy-Britanniába, miután az ország muszlim közösségének felháborodását érzékelő *Gordon Brown* brit kormányfő nemkívánatosnak minősítette a személyét. Wilders az eset óta úgy tekint önmagára, mint akit üldöznek a szólásszabadság jogának gyakorlásáért.⁸

Wilders pere erősen megosztotta a holland közvéleményt. Nemcsak a vád alá helyezett politikus szimpatizánsai kárhoztatták a „politikai kirakatpert” (ahogyan Wilders minősítette), és szerveztek több száz fős tüntetést az amszterdami bíróság épülete elé, de a politikus bírálóinak egy része is úgy vélekedik, hogy a per elhibázott. Sokan úgy gondolják, hogy Wilders, bár hibás módon, de olyan létező problémákat (a bevándorlók integrációjának kérdése, a holland-muszlim együttélés nehézségei) feszeget, amelyekkel sem a fősodorbéli politikusok, sem a „politikai korrektség” (*political correctness*) nyelvezete mögé elbújó értelmiségiek nem mernek szembenézni. A per más kritikusai szerint a szólásszabadság fogalmába a mégoly kemény, esetleg mások méltóságát sértő kritika is beletartozik. Bármilyen döntés születik is, biztosra vehető, hogy a per kimeneteléből mindenképpen Wilders profitál: elítélésével a bíróság maga nyújthatja át a mártírkoszorút a pártvezetőnek, felmentése viszont a társadalmi kérdésekről folyó nyilvános közbeszéd etikájának újragondolását jelezheti.

A Wilders-per komoly tanulságokkal szolgálhat Hollandia határain túl is, hiszen a közösség elleni izgatás az Európai Unió mindegyik országában komoly problémaként jelentkezik. Míg az Közösség keleti országaiban a romák, a zsidók és a nemzeti kisebbségek állnak a szélsőjobboldali pártok és mozgalmak célkeresztjében, addig a nyugat-európai szélsőségesek a bevándorló-ellenességből igyekeznek politikai tőkét kovácsolni. Nagy-Britanniában, Franciaországban, Hollandiában, Dániában és Ausztriában a szélsőséges erők indulata elsősorban a muszlim bevándorlókra és azok leszármazottaira zúdul.

A muszlimellenesség növekedésének és a muszlim radikalizmus nyugati térnyerésének párhuzamos, részben egymást gerjesztő folyamata következtében a legtöbb nyugat-európai szélsőjobboldali párt áthangolta mondanivalóját az iszlám bírálatára. A *Le Pen* vezette *Nemzeti Front* és a Brit Nemzeti Párt óvatos lépéseket tett az antiszemitizmustól való távolodásra. Nehéz megmondani, hogy a muszlimellenes irányvonalban mekkora hányadot képviselnek az ideológiai és a

taktikai megfontolások. Az iszlám állítólagos antidemokratikus vonásainak felnagyítása és ostorozása lényegesen kevesebb óvatosságot igényel, mint az antiszemita propaganda vagy a holokauszt-tagadás (amelyet az EU több országában szigorúan szankcionálnak). A szélsőjobboldali pártok által megcélzott választók – főleg a nagyvárosi, munkaképes korú fiatalok – a bűnözés növekedését érzékelik, munkalehetőségeiket féltik, és mindezekért nem a zsidókat, hanem a bevándorlókat okolják, akik között nagy arányban vannak közel-keletiek és észak-afrikaiak. Így történhetett meg az is, hogy a Brit Nemzeti Párt egykor holokauszt-tagadó vezetője, Nick Griffin a BBC stúdiójában állt ki Izrael létezéshez való joga mellett – amely kijelentés miatt aztán magyarázkodnia kellett magyar szövetségesei előtt.⁹

A nyugat-európai és a magyar szélsőjobboldal közötti különbséget mi sem jelzi jobban, mint az, hogy az előbbi kínosan igyekszik szakítani a primitív antiszemita klisékkel, a veszélytelenebb bevándorló-kérdésre koncentrálnak, a Jobbik viszont nehezen tud szabadulni attól a történelmi tehertől, amit az antiszemitizmus szívós továbbélése jelent. A Jobbik mögött álló szubkultúra, élén a Kurucinfóval, hosszú távon megnehezíti a párt együttműködését a magát salonképesnek mutató, de legalábbis óvatosabb nyugati szélsőjobboddallal.

A Holland Szabadságpárt persze minden más szélsőjobboldali párttal szemben előnyben van e téren, ugyanis identitásválság nélkül lehet Izrael-barát, támogatója Bush „terrorizmus elleni hadjáratának” és az izraeli erők gázai beavatkozásának. Ennek az oka az a tény, hogy a párt csak a többi holland párthoz és az általuk képviselt felfogáshoz képest tekinthető szélsőségesnek. Az antiszemitizmus nem is felelne meg annak a politikai erőnek, amelyik a holland nyelv elsajátítása mellett a *tolerancia* gyakorlását, mint holland értéket kéri számon a bevándorlókon, sem Wildersnek, aki fiatalkorában önkéntesként dolgozott egy izraeli mezőgazdasági szövetkezetben.

Integráció-kritika és elitellenesség

Eltérő társadalmi és kulturális feltételek között ugyan, de a két párt egyaránt az integráció liberális elméletével és gyakorlatával szemben fogalmazza meg éles kritikáját. *Vona Gábor* és *Wilders* retorikája egyaránt tartalmaz olyan elemeket, amelyek a többségi társadalom értékeinek elfogadását, az együttéléshez nélkülözhetetlen szabályok betartását kérik számon a romákon, illetve a muszlimokon. Mindkét politikus alapvetésként fogalmazza meg az integráció jelenlegi formájának kudarcát. Érveik szerint az integráció mostani gyakorlata nem megfelelő sem az érintett kisebbségek, sem a többségi társadalom számára, és a kialakult helyzetért a rosszul értelmezett politikai korrektség gyakorlatát, a liberális értelmiség értékrelativizmusát és az elit közönyét teszik felelőssé.

Ugyanakkor mind a *Jobbik*, mind a *Szabadságpárt* tagadja, hogy bírálata kifejezetten egy népcsoport ellen irányul. A két párt a rasszisztikus ellenszenvet a „*cigánybűnözés*”, illetve az „*iszlám*” és a „*dzsihad*” fogalmába sűríti bele. A *Jobbik* választási programja siet leszögezni, hogy „*a cigánybűnözés fogalma nem azt jelenti, hogy minden cigány bűnöző lenne*”, és azzal enyhíti mondanivalóját, hogy „*a cigánybűnözés elszenvedői nem egyszer maguk is cigányok.*”¹⁰

A *Szabadságpárt* számára a fenyegetés a *dzsihad* Európába importálásában és az „*iszlamisáció cunamijában*” (Islamization tsunami) ölt formát.¹¹ A *Jobbik* és a *Szabadságpárt* cigány-, illetve muszlimellenessége között közös pontot képez az adott közösségek kriminalizálása, amellyel a többségi társadalom tagjainak megrendült biztonságérzetére kínálnak olcsó, de hangzatos választ.

A *Jobbik* érvrendszerében hangsúlyosan jelenik meg az a szempont, hogy a jelenlegi rendszerből a romáknak is hátránya származik. A program radikálisan szakít azzal a pozitív diszkrimináción alapuló felfogással, amelyik révén a roma közösség a „*mesterséges áldozatszerepbe került*”, és a munkahely-teremtést, valamint a szubszidiaritás elve alapján a civil közösségek és az egyházak szerepét, illetve

maguknak a romáknak a kollektív és egyéni felelősségét hangsúlyozza.¹² Összességében a Jobbik nem kérdőjelezi meg a roma közösség felzárkóztatásának indokoltságát, de vitatja az eddigi integrációs módszerek és eszközök hatékonyságát.

Geert Wilders a szubkultúrák által széttöredezett holland társadalomban a keresztény és humanista normák érvényesítését kívánja a „*ha Hollandiában akarsz élni, élj hollandul*” fortuyini jelszava alapján. A Korán betiltását és ezer eurós fejkendő-adó bevezetését követelő Wilders arra hivatkozik, hogy nem általánosságban bírálja a muszlimokat, hanem, úgymond az iszlám radikális, antidemokratikus lényegét kívánja leleplezni.¹³

Következtetések

A két pártot saját országukban egyaránt rasszistának bélyegzik, holott a hagyományos értelemben vett, nyílt rasszizmusról sem a Jobbik, sem a Szabadságpárt esetében nem beszélhetünk. A két párt a szélsőjobboldali pártok azon új típusú csoportjába tartozik, amelyek nem a primitív, faji alapú gyűlöletkeltésre alapozzák politikájukat, hanem a mainstream politikai erők gyengeségét és hitelvesztését, valamint a társadalmi problémákat kihasználva a hagyományos nagy pártok kompetenciáját kérdőjelezzik meg. Mindezt azért tehetik meg, mert felnagyítják a lakosság túlnyomó többségének a félelmeit, és ennek a félelemnek arcot is adnak: a romák és a bevándorlók képében.

A szélsőjobboldali politikusok, mint Wilders, Vona, Nick Griffin, Hans-Christian Strache, az Osztrák Szabadságpárt és Christoph Blocher, a Svájci Néppárt vezetője, azzal kérkednek, hogy ők ki merik mondani azt, amit a nagy pártok eltitkolnak az emberek elől, ezzel kovácsolnak erényt abból, hogy kívül állnak a mainstream politizálás keretein. A társadalom tagjainak imponál ez az „őszinteség” – amelyet a szélsőjobboldali pártok annál könnyebben tudnak gyakorolni, minél távolabb állnak a

kormánypárti szereptől –, amelyhez egy autoriter, rendpárti retorika társul. Kétségtelen, hogy az olyan pártok, mint a Holland Szabadságpárt vagy a Jobbik, releváns kérdésekre kínálnak egyfajta választ. Ezek a válaszok azonban többnyire megtévesztők, és megvalósításuk több problémát okozna az adott társadalmakban, mint ahányat megoldana. Azt a kérdést például kevesen teszik fel, hogy vajon a Korán, az egész testet elfedő burka vagy a minaretépítés tilalma mennyiben is szolgálná a közbiztonság megerősítését, mondjuk Rotterdamban vagy Hágában?

Az új típusú szélsőjobboldal elsősorban a liberális diskurzust bírálja. A nagy pártok már régóta a liberális nyelvezetet használják, ez viszont kizárja számos konfliktus megvitatását a politikai mezőben (pl. a bevándorlókkal kapcsolatos szociális konfliktusok, a bűnözés etnikai összefüggései, a demográfiai egyensúly megbomlása). Bizonyos, a társadalom számára releváns témák mellőzése, illetve tabusítása óhatatlanul vezet a szélsőjobboldali pártok megerősödéséhez. Ezért a nagy pártoknak a társadalmi problémák tabumentes, nyilvános megvitatását és a szakpolitikai profizmust kell szembehelyezniük a szélsőjobboldali pártok hivatkozott „őszinteségével”, valamint rá kell mutatniuk a tetszetős programok ellentmondásaira.

---

¹ http://www.euoparl.europa.eu/parliament/archive/elections2009/en/netherlands_en.html#ancre2. 2010.január 24.

² http://www.euoparl.europa.eu/parliament/archive/elections2009/hu/hungary_hu.html. 2010.január 25.

³ Radikális változás. A Jobbik országgyűlési választási programja a nemzeti önrendelkezésért és a társadalmi igazságosságért. 34. o.

http://www.jobbik.hu/sites/jobbik.hu/down/Jobbik_program2010OGY.pdf

A Jobbik programját Nagy Attila Tibor elemezte a Méltányosság Politikaelemző Központ honlapján:

<http://www.meltanyosság.hu/files/meltany/imce/doc/pd-jobbikprogram-100126.pdf>

⁴ Radikális változás. 78. o.

⁵ <http://euobserver.com/883/27652>. 2010. június 26.

⁶ Radikális változás. 74-75. o.

⁷ http://kitekinto.hu/hatter/2009/02/16/gordon_brown_gyava_kiutasitottak_az_iszlamkritikus_hollandot. 2010.január 24.

⁸ http://kitekinto.hu/hatter/2009/02/16/gordon_brown_gyava_kiutasitottak_az_iszlamkritikus_hollandot. 2010.január 24.

⁹ http://www.hetek.hu/belfold/200910/euronacikkal_szovetkeznek_a_jobbik. 2010.január 27.

¹⁰ Radikális változás. 40. o.

¹¹ Geert Wilders's One-man Crusade against Islam. 2009. 12. 11.

<http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,660649,00.html>. 2010.január 28.

¹² Radikális változás. 40-41. o.

¹³ Geert Wilders's One-man Crusade against Islam. 2009. 12. 11.

<http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,660649,00.html>. 2010.január 28.